

RIJEČ AKADEMIKA MILANA MOGUŠA,
predsjednika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti,
na znanstvenome skupu u povodu 65. obljetnice osnivanja Jadranskoga instituta
(danas Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU)
u Rijeci, 28. svibnja 2010.

Poštovani članovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti,
poštovani i dragi gosti i prijatelji!

Danas, na početku ove svečanosti, mogli bismo se retorički upitati: što li sve može izrasti kad zdravo zrno padne na plodno tlo. A zdravo je zrno bila misao što je na prijedlog nekolicine vizionara uobličena u vladinu odluku od 28. svibnja 1945. „*da se dozvoli osnivanje naučne ustanove Jadranski institut sa sjedištem u Sušaku, kojemu će biti zadatak da znanstveno i stručno proučava pitanje jadranskog primorja i to sa geografsko-historijsko-etnografskog, prometno-ekonomskog i tehničko-urbanističkog stanovišta, te da javno objavljuje rezultate svoga rada*“. Plodno je pak tlo za takvo zrno bila ljuta potreba koja rađa postojanošću da se na najjisturenijem dijelu domovine počne znanstveno proučavati i tako proučeno sačuva hrvatski dio Jadrana. Tom je odlukom ujedno utemeljen prvi znanstveni institut u Hrvatskoj koji nakon tri godine strpljivoga i mukotrpnoga rada 1948. godine dolazi pod okrilje Akademije. Tako Jadranski institut postaje najstarija Akademijina znanstvenoistraživačka jedinica izvan Zagreba.

Spominjem posebice u ovoj zgodi strpljiv i mukotrpan rad djelatnika Jadranskoga instituta kao pogodnu klimu jer već 1946. godine objavljuju opsežno djelo *Cadastre national de l' Istrie*, djelo koje je za potrebe Komisije za razgraničenje, odnosno Pariške mirovne konferencije (1946. – 1947.), neupitno pridonijelo priključenju Istre, nekih kvarnerskih otoka i drugih obalnih prostora matici domovini. O svemu će tomu, kao prvog i veoma važnoj temi, kako se iz programa vidi, biti više govora u pojedinim referatima ovog skupa.

Obavivši na najbolji način svoj prvotni zadatak, naš je slavljениk, sada već kao Akademijina jedinica, samo administrativno mijenjao imena novoj instituciji, ali se sadržaj rada i proširivao i produbljavao: od proučavanja nacionalne povijesti do

povijesti drugih usmjerenja, od glagoljice i njezine baštine do opisa višenarječnih govornih osobina, od etnologije do etnomuzikologije, od proučavanja književnosti do kazališta itd. Ne smije se zaboraviti činjenica da je i ostavština, što ju je novi Akademijin zavod baštinio od dotadanjega instituta, postala solidnom osnovicom za daljnja svekolika znanstvena proučavanja. Kao dijalektolog i onomastičar dobro se sjećam koliko nam je spomenuti *Istarski narodni katastar* zajedno s glagoljicom pisanim poznatim *Istarskim razvodom* pomagao da kao na dlanu dobijemo pouzdane podatke o prostiranju toponima u kojima su se tako jasno razabirale jezične mijene vezane za sama početna – tada nepismena i bespismena – razdoblja hrvatskoga jezika poput *Buzet, Hum, Labin, Motovun, Mutvoran, Poreč, Plomin, Oprtalj* itd.

Širenjem tematike širio je novi zavod ujedno i prostore proučavanja od same Rijeke i riječke okolice, od Istre (posebice osnivanjem Područne jedinice u Puli) do čitavoga Kvarnerskoga primorja (zajedno s otočjem) i Gorskoga kotara. Ono pak što je ostalo konstantom jest želja za znanstvenim pristupom znanstvenomu radu i, koliko je u pojedino doba bilo moguće, objavljivanju rezultata svoga rada, ponajviše u vlastitome zborniku *Problemi sjevernog Jadrana*.

I još jednu vrlo važnu dimenziju Akademijin riječki zavod nije izgubio – suradnju s drugim znanstvenim i umjetničkim ustanovama. Upravo obrnuto: koliko je god dobivao (a jest) dobre usluge od drugih, bar je toliko drugima davao. Poželimo mu stoga pri ovoj obljetnici da nastavi svojim uspješnim radom i bolje i više.